

KALKANDELEN ALACA CAMII'NİN ESSİZ DUVARLARI

KEMAL KAYA

A

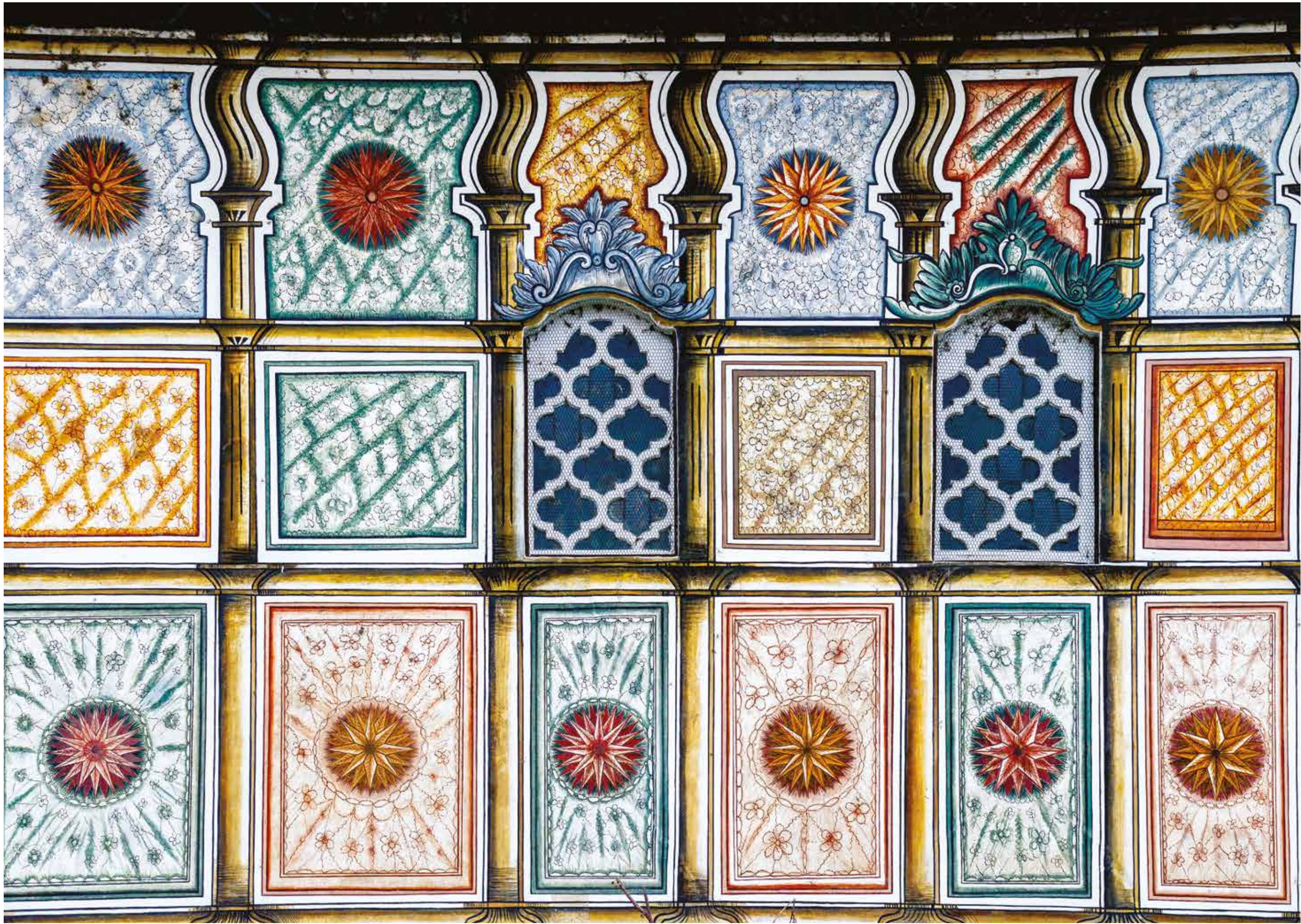
LACA Camii (Makedonca: Шарена Цамија / Şarena Camiia; Arnavutça: Xhamia e Pashës), Makedonya Cumhuriyeti'nin başkent Üsküp ve Manastır'dan sonra üçüncü büyük şehri olan Kalkandelen'ini boydan boya bölen ana cadde üzerinde yer alan ve neredeyse bütün Balkanlar'da eşi benzeri olmayan bir cami. Cami aynı zamanda "Boyalı Cami" olarak da biliniyor.

Barok Osmanlı stiliyle inşa edilen caminin işlemleri insanı kendine hayran bırakacak cinsten. Zaten Camiye adına veren alacalık da, duvarlarındaki renklilikten kaynaklanıyor. Alaca Camii'nde genel seramik süslemelerin aksine çiçek desenleri görülüyor. Camideki boya düzenini kurmak için otuzbinden fazla yumurta kullanıldığı söyleniyor.

Caminin mimarı İshak Bey'dir. Ancak bu camiyi diğer camilerden ayıran çok önemli bir özelliği var. Dönem camilerinin çoğu bir sultan, bey, paşa veya bir makam sahibi kişinin malî desteği ile yapılırken, Alaca Camii 1438 yılında Kalkandelenli Hurşide ve Mensure hanım adlarında iki kız kardeş tarafından hayatları boyunca biriktirdikleri paralarla yaptırılmış. Halk arasındaki adı Alaca Camii olarak kalmış ancak XVII. yüzyıl sonlarında Kalkandelen'de meydana gelen büyük yangında zarar görmesi sebebiyle 1833 yılında zamanın meşhur muhafızlarından Recep Paşa'nın oğlu Abdurrahman Paşa tarafından onarılıp genişletilmiş. Yani Abdurrahman Paşa'dan dolayı caminin adı "Paşa Camii" olarak resmîyette kabul görmüş. "Prens Camisi" olarak bilenenlerde az değişmiş.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Kalkandelen'de görev yapan bu paşaların sanata düşkünlüğü, caminin giriş kapısı üzerindeki kitabe ve cami avlusunda bulunan türbedeki mezar taşında dile getirilmiştir. Sekiz köşeli bu türbede camiyi inşa ettiren iki kız kardeş yatmaktadır. Caminin hemen yanında abdest almak ve civardakilerin su ihtiyacını karşılamak için kullanılan bir şadırvan bulunur.

Altı asırlık tarihî Alaca Camii, mimarîsi ve süslemeleri ile Osmanlı dönemini yansıtan benzersiz Türk

eserlerinden biri. Osmanlı barok stilini temsil eden bu tarihi cami, iç ve dış süslemeleri ile diğer camilerden farklı bir görüntü çiziyor. Alaca Camii'nin en çok dikkat çeken özelliği, duvarlarındaki rengârenk canlı motifler. Motiflerin canlılığı ve ince işçiliği görenlere adeta Doğu ile Batı'nın bir sentezini sunuyor.

Özellikle o dönem Osmanlı mimarisinde görülen natüralist çiçek motifleri caminin içini daha da ihtişamlı kılıyor. Bilindiği gibi Osmanlı tezhip sanatında her figürün aynı bir anlamı vardır. Barok dönemiyle birlikte Osmanlı mimarîsinde yer edinen bu motifler minyatüre yaklaşıp şükûfe adıyla yaygın biçimde

kullanılmıştır. Vazolu ve vazosuz buketler, rozetler, demetler, tek çiçeklerle çok renkli ve çeşitli kompozisyonlar oluşturulmuştur. Osmanlı kültür ve sanatında natüralist üslûpta ön plana çıkan çiçekler başta gül olmak üzere, karanfil, lâle, sümbül, zerrin gibi bahçe çiçekleridir. Alaca Camii'nde bize bu çiçeklerden adeta bir demek sunmaktadır.

Caminin iç bölümünde ve duvarların dış kısmında ise Osmanlı-Türk barokuna ait benzerine rastlanmayan, Osmanlı döneminin şehirleri ile Mekke manzaralarını barındıran müthiş bir resim dekorasyonu hâkimdir. Özellikle İstanbul manzaralarının yer alması oldukça ilgi çekici. Bu canlı ve yoğun dekorasyonda geometrik ve bitkisel motiflerin yanı sıra bina tasvirleri ve natürmortlar da hâkimdir. Resimlerle donanmış duvarlar camiye göz kamaştırıcı bir güzellik kazandırmaktadır. Mermerden oluşan mihrap ve minber de barok üslûbuyla yapılmışlardır

Mimarî açıdan tek mekanlı kare planlı bir yapıdır. Giriş bölümünde 5 m. genişliğinde üç tarafı açık, üstü mahfil bölümüyle kapalı son cemaat yeri bulunmaktadır .

Caminin dış cepheleri dörtgen şeklinde renkli kalem işleriyle süslü. Diğer tüm camilerdeki kubbe yerine klasik ev mimarisinde kullanılan eski kiremitlerle kaplı bir çatısı vardır. Caminin sağ tarafında, XV. yüzyılda inşâ edilen camiye ait, oyulmuş taştan klasik bir minare vardır. Bugünkü yapı ise, tüm özellikleriyle beraber Osmanlı barok ve neoklasik stilinin bir karışımıdır. Bu üslûp daha çok eski şehir ev mimarisinde görülmektedir.

UNESCO'nun kültürel miras listesinde yer alan Alaca Camii'nin etrafına 1991 yılında Kalkandelen İslâm Cemiyeti tarafından Osmanlı tarzında duvar yaptırılmış. Cami son önemli bakımını 2010 yılında geçirmiştir.

Bugün Alaca Camii'nin minarelerinden yükselen ezan sesleri tüm dayatmalara rağmen İslâm'ın sesinin kısılamadığını ve kısılamayacağını herkese gösteriyor. Yıllardır devam eden baskılara, etnik ayrımcılığa ve asimilasyon politikalarına rağmen Balkanlar'daki diğer camiler gibi Alaca Camii de inanlarla dolup taşmaya devam ediyor.

